

Koprivnički omladinski list Susreti

Premec, Davor

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:520984>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Sveučilište Sjever

Završni rad br. 216_NOV_2021

Koprivnički omladinski list *Susreti*

Davor Premec, matični broj 1154/336

Koprivnica, prosinac 2021.

Sveučilište

Sjever

Odjel za novinarstvo

Završni rad br. 216_NOV_2021

Koprivnički omladinski list *Susreti*

Student

Davor Premec 1154/336

Mentor

doc. dr. sc. Željko Krušelj

Koprivnica, prosinac 2021.

Predgovor

Tema ovog završnog rada bazira se na detaljnijoj analizi omladinskog lista *Susreti*. Iako se bilo lako opredijeliti za tu vrlo intrigantnu temu završnog rada, pogotovo na 50. obljetnicu Hrvatskog proljeća, potrebno je bilo napraviti istraživanje medijskih zbivanja 1971. godine kako bi se detaljno ustvrdilo koliko je taj list imao utjecaja na čitatelje u kratkom razdoblju izlaženja, ali i kakve su bile posljedice tog medijskog projekta. Tome je morao prethoditi i uvid u političke i društvene prilike u razdoblju Hrvatskog proljeća, koji je kao pokret među građanima imalo snažan odjek. O tome svjedoči i činjenica da su nakon proljećarskog sloma bile realizirane njegove ključne programske postavke.

U radu sam se usmjerio na koncept i teme koje je list obuhvaćao, u čemu je iznimno važan bio i urednički i autorski pristup. One su u potpunosti razumljive samo u kontekstu Hrvatskog proljeća, koje se kao masovni politički pokret odvijao u razdoblju međunacionalnih i međurepubličkih sukobljavanja i kontinuirane zategnutosti u bivšoj jugoslavenskoj federaciji. Valja napomenuti kako se u tom razdoblju hrvatsko novinstvo nalazilo na svojevrsnom raskrižju. Kako su se politički odnosi u Jugoslaviji sve više zaoštravali, na prvom se mjestu isticala sloboda i reformska uloga medija, što je često nailazilo na otpor i osudu dotad nedodirljivih dogmatskih partijskih struktura.

Na početku sam pokušao objasniti fenomen Hrvatskog proljeća te zbivanja koja su se odvijala u burnoj 1971. godini, a zatim sam dao kraći osvrt na omladinske listove koji su izlazili u to vrijeme, kao i na *Hrvatski tjednik*, koji je na većinu njih imao presudni utjecaj. Bavio sam se nastojanjima omladinskih listova da kroz svoje djelovanje iskažu svojevrsni bunt i zalaganje za ostvarivanje proklamiranih i u praksi neprovođenih društvenih reformi. Glavnina je pozornosti bila, dakako, usmjerena na koprivnički omladinski list *Susreti*. Izbor nije bio slučajan, jer je upravo taj list bio ponajbolji indikator ogromne razlike između tadašnjeg rigidnog i politički sputanog oficijelnog tiska te nekonvencionalne i kritičkim preispitivanjima društva i sveobuhvatnim političkih i socijalnim reformama sklone koprivničke omladinske tiskovine. Upravo zbog tih ideala, koji se nisu uklapali u partijsko viđenje hrvatskog i jugoslavenskog društva, list nije mogao opstati, a njegovi su urednici i autori ostali trajno etiketirani u komunističkom razdoblju.

Za mentorsku pomoć oko izrade rada posebno bih zahvalio profesoru Željku Krušelju, koji me svojim savjetima usmjerio na smisleno oblikovanje ovog rada, kao i osoblju Muzeja grada Koprivnice koje mi je, uz *Susrete*, u fizičkom obliku dalo na uvid i druge lokalne tiskovine tiskovine iz razdoblja Hrvatskog proljeća. Kao korisnik, zahvaljujem se i Gradskoj knjižnici i čitaonici „Fran Galović“ koje je u višegodišnjem projektu digitalizacije lokalnih tiskovina na svoje internetske stranice stavila i sve koprivničke omladinske i humorističke listove, što je javnosti većim dijelom dostupno i preko regionalne knjižničarske digitalne platforme Metelwin.

Sažetak

Tema ovog završnog rada odnosi se na koncept, sadržaj i značenje omladinskog lista *Susreti* u koprivničkoj medijskoj povijesti. Fokus je na temama koje list obrađuje, a govori se i omladinskom tisku uoči i tijekom Hrvatskog proljeća, koje je za vrijeme izlaženja koprivničkog lista bilo u punom zamahu.

Već od prvog broja bilo je uočljivo da list, koji je izdavala Općinska konferencija Saveza omladine, uređuju i većim dijelom pišu mladi i angažirani koprivnički intelektualci, od kojih nitko tada još nije bio profesionalni novinar. List je u potpunosti odstupao od pristupa tradicionalnih lokalnih tiskovina, pogotovo tadašnjeg politički kontroliranog *Glasa Podravine*, a kojim je bio i u stalnom sukobu. *Susreti* su bili naglašeno otvoreni i kritički usmjereni prema lokalnim zbivanjima, bez tada uobičajene autorske autocenzure. Bili je u potpunosti okrenuti prema čitateljima, istovremeno i podozrivi prema političkim strukturama, tako da su tijekom kratkog izlaženja burne 1971. godine stekli zamjetnu čitanost. Pisali su, naime, ono što su mnogi mislili, ali se i tome nisu usuđivali javno progovarati.

Prvi je broj izašao u travnju 1971. godine, a glavni mu je urednik bio politolog i praški postdiplomac Ratko Aleksa. U podnaslovu je stajalo da je to “smotra suvremenih prosudbi mladih Podravine”, a uredništvo je svoju tiskovinu smatralo „anti-časopisom“ i „anti-revijom“. List je u političkom smislu bio spoj radikalnih ljevičarskih ideja i proljećarskog nacionalnog zanosa, o čemu svjedoči i tekst Franje Tuđmana. Politički su pritisci, pogotovo iz Općinskog komiteta SKH Koprivnica, doveli do njegova gašenja već nakon tri sveska, s tim da su u posljednjem broju neke misli cenzurirane, i to precrtavanjem pojedinih rečenica. Za prestanak izlaženja bila je dovoljna obustava financiranja lista, čak i bez formalne zabrane izlaženja. Istu je sudbinu nakon pada proljećarskog partijskog vodstva doživjela većina tadašnjih hrvatskih omladinskih listova.

Ključne riječi: *Susreti*, omladinski tisak, Hrvatsko proljeće, Savez komunista, radikalna ljevica, nacionalizam

Summary

The topic of this final paper is based on the concept, content and meaning of the youth newspaper *Susreti* in Koprivnica's media history. The focus is on the topics contained in the paper, and I also touched on the youth press before and during the Croatian Spring, which was in full swing during the publication of the Koprivnica newspaper.

From the first issue, it was noticeable that the paper, published by the Municipal Conference of the Youth Association, was edited and mostly written by young and engaged intellectuals from Koprivnica, none of whom was a professional journalist at the time. The paper completely deviated from the approach of traditional local newspapers, especially the then politically controlled *Glas Podravine*, with which it was in constant conflict. *Susreti* were emphatically open and critical of local events, without the usual authorial self-censorship. They were completely turned towards readers, and at the same time suspicious of political structures, so that during a short period of turbulence in 1971, they gained noticeable readership. Namely, they wrote what many thought, but they did not dare to speak in public.

The first issue was published in April 1971, and its editor-in-chief was Ratko Aleksa, a political scientist and postgraduate student from Prague. The subtitle stated that it was a "review of contemporary judgments of Podravina's youth", and the editorial board considered its publication to be an "anti-magazine" and an "anti-review". In the political sense, the paper was a combination of radical leftist ideas and spring national enthusiasm, as evidenced by the text of Franjo Tuđman. Political pressures, especially from the Municipal Committee of SKH Koprivnica, led to its closure after only three volumes, with some thoughts censored in the last issue, by crossing out certain sentences. A suspension of the newspaper's funding was enough to stop the publication, even without a formal ban on publishing. The same fate befell most of the then Croatian youth newspapers after the fall of the spring party leadership.

Keywords: *Susreti*, youth press, Croatian Spring, League of Communists, radical left, nationalism

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Hrvatsko novinarstvo do 1971. godine.....	2
2.1. Društvo novinara Hrvatske.....	3
2.2. Politička tematika hrvatskih medija.....	5
3. Omladinski i reformski tisak u razdoblju Hrvatskog proljeća... ..	7
3.1. <i>Omladinski tjednik</i>	7
3.2. <i>TLO – tjedni list omladine Hrvatske</i>	8
3.3. <i>Studentski list</i>	9
3.4. <i>Hrvatsko sveučilište</i>	11
3.5. <i>Hrvatski tjednik</i> kao pokazni primjer afirmacije proljećarskih tema.....	11
3.6. Karadorđevo – suđenje hrvatskom novinstvu.....	12
4. Koprivničke tiskovine uoči Hrvatskog proljeća.....	14
5. List <i>Susreti</i>	16
5.1. Broj 1 – travanj 1971	17
5.2. Broj 2 – lipanj 1971.....	20
5.3. Dvobroj 3/4 – rujan 1971	24
5.4. Post festum: političke kvalifikacije listu i uredništvu.....	29
6. Zaključak.....	32
7. Literatura.....	35
8. Popis slika.....	37

1. Uvod

Skupina koprivničkih studenata i njima bliskih intelektualaca 1971. je godine pokrenula omladinski list *Susreti*, kojim je unosila stvaralačku svježinu na lokalnoj političkoj i kulturnoj sceni, što se dijelom prenosilo i na onu nacionalnu. Bilo je to vrlo angažirano glasilo koje se hrabro i otvoreno bavilo brojnim društvenim pitanjima. List je i u konceptualnom i grafičkom pristupu, temeljenom na tada aktualnom pop artu, nametao nove kvalitativne standarde.

Već od prvog se broja vidio veliki novinarski zanos, ali i tematsko odskakanje od standardnog i prihvatljivog političkog diskursa onoga vremena. U listu se naglašeno osjećao utjecaj reformski usmjerenog Hrvatskog proljeća na zbivanja u tadašnjoj Socijalističkoj Republici Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na grad Koprivnicu, ali i radikalne ljevičarske ideje, koje su vlasti smatrale socijalnom „uravnilovkom“. Ne treba, stoga, čuditi da su se *Susreti* s neformalnom zabranom, i to zbog navodnog nedostatka financijskih sredstava za nastavak izlaženja, suočili već nakon trećeg (dvo)broja. Poklapalo se to s postupnim slamanjem Hrvatskog proljeća.

Treba napomenuti da je idejni začetnik i glavni urednik lista bio Ratko Aleksa, kasnije poznati hrvatski novinar koji se desetljećima bavio najrazličitijim kulturološkim fenomenima, a njegovi najbliži suradnici bili su dizajner i fotograf Vladimir Kostjuk, knjižničar koji je protokom vremenom postao profesionalni novinar Ivan Peterlin te profesor književnosti Slavko Fijačko.

2. Hrvatsko novinarstvo do 1971. godine

Godina 1971. uvelike će ostati zapamćena kao godina zaoštavanja političkih odnosa u Jugoslaviji. Međutim, godina je to u kojoj se također pretendiralo na radikalno mijenjanje komunističkog režima i jačanje hrvatskog suvereniteta, što je na jugoslavenskoj razini bio preduvjet za kretanje prema željenom konfederalnom statusu tadašnje SR Hrvatske.

Društveni kontekst u kojem su se zbivali događaji u razdoblju 1970.-1971. godine, kako su to povjesničari objašnjavali, bio je u znaku postupnog odumiranja dotadašnjih krutih ideologijskih i političkih osnova, vezanih i uz komunizam i uz titoističku Jugoslaviju kao državni koncept temeljen na nedosljednom federalizmu, u kojem je i nadalje bilo elemenata centralizma (Bilandžić, 1999: 582-586). U proljeće 1971. na plimi sve slobodnijeg političkog života pojavljivale su se nova politička žarišta, prije svega najstarija hrvatska kulturna institucija Matica hrvatska, kao i Zagrebačko sveučilište. Oni su počeli djelovati sve autonomnije, u nekim situacijama dajući potporu, a u nekima kritizirajući pojedine stavove i odluke Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske. Usporedno s prerastanjem Matice hrvatske u svojevrsni kulturno-politički centar, krajem 1970. počeo je i među studentima pokret omogućen političkim ozračjem koje je stvorila Deseta sjednica CK SKH, koja je javnu osudu visokog političkog dužnosnika Dušana Žanka iskotistila za suprotstavljanje dugogodišnjim unitarističkim tendencijama koje su dolazile iz saveznih institucija i beogradskih medija (Bilandžić, 1999: 557-567).

Ne treba naglašavati da je Savez komunista u tadašnjem jednostranačkom sustavu određivao cjelokupni razvoj jugoslavenskog, samim tim i hrvatskog društva. Kongresne rezolucije pretočene u odluke, zaključke, stavove i preporuke partijskih tijela bile su u velikoj mjeri obvezujuće za tijela državne i republičke vlasti i uprave, kao i za masovne političke organizacije. Uloga Partije mijenjala se tijekom godina sukladno s društvenim i gospodarskim promjenama. Promjene u političkoj liniji i njenom unutarnjem ustroju utvrđivane su na partijskim kongresima, koji su se u pravilu održavali svakih pet-šest godina. Tijek i rezultati posljednjeg izvanrednog kongresa održanog u siječnju 1990. u Beogradu, kojeg su demonstrativno napustili hrvatski i slovenski delegate, bili su ključni za jugoslavenski raspad. Uspostavom višestranačkog sustava i provođenjem slobodnih izbora u Hrvatskoj 1990. jedinstveni SKJ prestao je postojati. SKH se iste te godine transformirao preko Stranke demokratskih promjena u današnju Socijaldemokratsku partiju Hrvatske, poznatiji po akronimu SDP.

Kada govorimo o pluralističkim sastavnicama Hrvatskog proljeća, onda je važno napomenuti kako su one oživjele ideju punog hrvatskog suvereniteta, što se kasnije, u promijenjenim političkim okolnostima, pokazalo i najrealnijim putem prema državnom osamostaljenju. Takve ideje nalazimo u istupima Savke Dabčević-Kučar, Mike Tripala, Pere Pirkerera i ostalih članova partijskoga hrvatskog reformskog vrha, u djelovanju Matice hrvatske, Sveučilišta, studentskih organizacija, kao i glasila koja su ih podržavala.

Tijekom 1971. Matica hrvatska, ponesena valom reformski povoljnih političkih prilika u Hrvatskoj, donijela je nekoliko važnih odluka. Prvo je od njih bilo otkazivanje rada na daljnjoj izradi zajedničkog Rječnika srpsko-hrvatskoga književnog jezika. Matica je, naime, odlučila izraditi poseban rječnik hrvatskoga književnog jezika (Novak, 2005: 689). Na tu su informaciju komentatori u beogradskom tisku ogorčeno reagirali. Naglašavali su da se svjesno i politički motivirano mimoilazi Novosadski dogovor i njegove “demokratske, neprolazne i uvek aktualne stavove o jedinstvu jezika”. Ubrzo je uslijedila i povijesna odluka o odricanju od Novosadskog dogovora o jeziku. U travnju 1971. *Hrvatski je tjednik* objavio takvu odluku, a važno je istaknuti kako se u objavi navodilo da se Matica odriče Novosadskog dogovora smatrajući ga nepredmetnim i nevažećim, jer ga je povijesna zbilja već opovrgla, upravo kao i Bečki dogovor iz 1850. godine.

Još je jedan važan potez napravljen kako bi se očuvala samosvojnost hrvatskog jezika. Naime, Školska knjiga je radila na izdavanju novog Pravopisa hrvatskoga književnog jezika. Novim pravopisom izvan upotrebe se stavio Pravopis hrvatsko-srpskoga književnog jezika iz 1960., izrađen na osnovi zaključaka već spomenutog Novosadskog dogovora. Autori novoga pravopisa rukopis su predali nakladniku tiska pod nazivom Hrvatski pravopis, koji je sam po sebi bio jasna poruka o jezičnom osamostaljenju. Očekivalo se da će se pojaviti u knjižarskim izlozima već do 15. listopada 1971. Rad na Hrvatskom pravopisu izazvao je žestok otpor dogmatske skupine u Izvršnom komitetu CK SKH, koja se nikad nije oslobodila nekih unitarističkih ideja, zaogrnutih partijskom frazeologijom o “bratstvu, jedinstvu i zajedništvu” (Novak, 2005: 647-648).

2.1. Društvo novinara Hrvatske

Društvo novinara Hrvatske željelo je u tim reformskim vremenima imati aktivnu ulogu u izradi dokumenata o informiranju. Zalagalo se da se u zakonima ne govori isključivo o sredstvima

javnoga informiranja, već o informiranju uopće. Društvo je smatralo kako u zakonu treba postojati jednaka odgovornost izvora i sredstava informiranja. Isto tako, hrvatski su novinari željeli osnažiti svoj materijalni ili upravljački položaj u medijskim radnim organizacijama, a posebice u raspodjeli dohotka o kojem ovisila materijalna neovisnost novinara. Društvo se posebice zauzelo za donošenje novoga Zakona o informiranju. Smatralo je da taj zakon nije potreban na saveznoj razini, već da svaka republika u skladu sa svojom samostalnošću donosi svoje zakone i propise kojima će regulirati informativni sustav svoje sredine.

Proljećarsko razdoblje hrvatskoga novinarstva karakterizirala je velika ekspanzija naklada listova i širenja broja radijskih, a posebice televizijskih prijamnika. Medijska poduzeća znatno su se modernizirala. Uz *Vjesnikovu* kuću, najveću u Hrvatskoj, ali i na jugoslavenskim prostorima, modernizirali su se i medijske tvrtke *Slobodna Dalmacija* i *Novi list*, čijim su dnevnim listovima skakale naklade. Zagrebački *Večernji list* ne samo da je do 1971. postao najčitaniji dnevnik u Hrvatskoj, već je dosegao i najveću nakladu dnevnih listova u povijesti hrvatskog novinskog izdavaštva (Novak, 2005: 644-646).

Na 18. skupštini Društva novinara Hrvatske, koja se održala 7. lipnja 1971. u Zagrebu, zabilježeno je da u Hrvatskoj ima više od 20 kvalitetnih lokalnih listova koji izlaze tjedno ili svakih petnaest dana i oko 150 listova radnih kolektiva (Novak, 2005: 690-697). Među lokalnim je tiskovinama još od 1950. izlazio i koprivnički *Glas Podravine*, dok je od 1962. godine poduzeće Podravka izdavalo i svoj tvornički list, koji je ubrzo u toj domeni proglašavan ponajboljim u Hrvatskoj. Pluralizaciji informativnoga prostora i dinamizaciji novinarstva pridonijelo je 50-ak lokalnih radiopostaja, među kojima je bila i *Radio Koprivnica* (Feletar, 1978: 57-62).

Uz sve potrebne informacije, na spomenutoj Skupštini DNH-a birano je i novo vodstvo organizacije. Najveći broj glasova na tajnom glasovanju za Upravni odbor dobio je Krešimir Džeba, glavni i odgovorni urednik *Vjesnika u srijedu*. Time mu je novinarska organizacija odala priznanje za visoki profesionalizam, uspjeh u kreiranju našega tada najuglednijeg političkog tjednika, kao i zasluge u borbi za novinarske slobode i neovisnost novinarske profesije te inzistiranje na hrvatskim reformskim ciljevima. Za potpredsjednika je izabran Ante Gavranović, a za tajnika Milan Gavrović. Bili su to urednici i komentatori snažno angažirani za tržišne gospodarske reforme i otvorenu pluralističku i u sve većoj mjeri demokratiziranu Hrvatsku (Novak, 2010: 175-192).

2.2. Politička tematika hrvatskih medija

O čemu su 1970.-1971. najviše pisali hrvatski mediji i u čemu je bio pravi problem tog vremena, pitanje je koje se u javnosti često pojavljivalo. Bit je sukoba, kako to u svojim radovima opširno objašnjava Božidar Novak, bila najprije u okretanju novinstva vijestima, a ne politiziranim i ideologiziranim komentarima, dakle o zaokretu u smjeru objektivnog i poštenog informiranja. Novinstvo je u sve većoj mjeri odbacivalo zabranjene teme i svoju osnovnu funkciju vidjelo u tome da o svemu što se događalo u Jugoslaviji i bilo je važno za Hrvatsku, bez političkih pritisaka i autocenzure informira svoje čitatelje, slušatelje i gledatelje. Počelo se kontrolirati, što je ranije bilo nezamislivo, što rade dotad nedodirljivi centri partijske moći.

Hrvatski su mediji, ponajprije vrlo utjecajne tiskovine, polazili od interesa javnosti da zna kako se, primjerice, troši republički novac u saveznom proračunu, što je bila i jedna od ključnih gospodarskih tema kojima su se bavili sudionici Hrvatskog proljeća. Sukladno tome, tema hrvatskih medija bila je i neravnopravan gospodarski položaj Hrvatske u Jugoslaviji. Tražili su se „čisti računi“, što su pojedine republike, u najvećoj mjeri Srbija, na razne načine izbjegavale. Mediji su upozoravali da Hrvatska daje prevelik dio svoga nacionalnog dohotka u savezni proračun, a nema sredstava za razvitak svoga gospodarstva, infrastrukture i socijalnih ustanova.

Naposljetku, na udaru hrvatskog tiska nalazilo se veliko beogradsko poduzeće Genex, putem kojega je, kako se upozoravalo, u doslovnom smislu pljačkan hrvatski turizam. Primjera radi, Genex je zbog velike mogućnosti investiranja početkom 1970-ih godina bio čak i suvlasnik koprivničkog hotela Podravka. Većina deviznih sredstava hrvatskog izvoza i radničkih doznaka iz inozemstva također se odlijevala u Beograd.

Unatoč tome, na stranicama hrvatskog novinstva u to vrijeme nije iskazivana netrpeljivosti prema drugim narodima i onima koji misle drugačije. Mediji tog vremena nastojali su biti u što većoj mjeri pluralistički, dajući što širi obim informacija iz zemlje i svijeta, ali i otvoreni političkom i kulturnom dijalogu (Novak, 2005: 622-623).

Povjesničarka Magdalena Najbar-Agičić je to vrlo živo medijsko razdoblje izravno povezala s prijelomnom protuunitarističkom 10. sjednicom CK SKH iz siječnja 1970. godine, koja je bila i dotad najveći iskorak u naglašavanju desetljećima potiskivanog nacionalnog suvereniteta: „Na toj su sjednici sloboda izražavanja i sloboda medija dobili novi poticaj - to je bio prvi takav

sastanak koji je u cijelosti prenosila *Radiotelevizija Zagreb* koja je uz *Vjesnik* bila vodeća medijska kuća u to vrijeme i imala veliku ulogu u Hrvatskom proljeću. Dnevnik *Vjesnik* u to je doba bio ogledalo vremena te čvrsto zastupao i proklamirao hrvatske interese. Poseban ton političkom hrvatskom novinarstvu davali su omladinski i studentski listovi (*Omladinski tjednik*, *Tlo* i *Studentski list*)“ (Najbar-Agičić, 2015: 170).

3. Omladinski i reformski tisak u Hrvatskom proljeću

Omladinski i studentski listovi su u razdoblju od 1966. do 1972. godine davali poseban ton uštogljenom i ideološkim floskulama opterećenom političkom životu, što se izravno odražavalo i na hrvatsko novinarstvo. U tom je razdoblju na političku scenu, samim tim i u medije, stupila nova generacija koja je u društvenim reformama uočila i svoju priliku za sudjelovanje u javnom životu, zalažući se ponajprije za poboljšanje životnog standarda, rast zapošljavanja, naposljetku i povoljniji status u društvu. Među njima je ujedno stasala i nova novinarska generacija. Vodeći su omladinski listovi u tom razdoblju bili *Omladinski tjednik*, koji je izlazio 1967.-1976., *TLO* u razdoblju 1969.-1971. i *Studentski list*, čija je tradicija sezala još iz ranog poslijeratnog razdoblja pa je jedini uz temeljite kadrovske i koncepcijske promjene preživio Hrvatsko proljeće. Do svog prestanka izlaženja 1969. tu se ubrajao i *Polet* (puno poznatiji list istoga naziva izlazio je u razdoblju 1976.-1990.). Od popularnih listova za mlade zabavnog sadržaja, uz inovativni grafički prijelom, čiji je “griješ” bilo populariziranje zapadne rock-kulture svakako treba ubrojiti i *Pop Express*, koji je nestao s tržišta već 1970. godine. Uz te listove, svakako valja istaknuti i časopise koji su odražavali stremljenja mlađe generacije, poput *Zoranića* iz Zadra, *Pitanja* iz Zagreba te *Našim stazama* iz Splita. Sve su te tiskovine imali posebno mjesto u reformskom razdoblju Hrvatske, od pada Aleksandra Rankovića 1966. pa do gušenja Hrvatskog proljeća u prosincu 1971. godine.

Uz navedene listove mladih i za mlade, 1971. se pojavilo i nekoliko novih listova političke, gospodarske i kulturne tematike, od kojih valja posebno istaknuti *Hrvatski tjednik*, koji je odražavao idejnu platformu Hrvatskog proljeća kakvu je ponajprije zastupala Matica hrvatska, ali i *Hrvatsko sveučilište*, *Hrvatski gospodarski glasnik (HGG)*, *Nedjeljnu Dalmaciju*, *Encyclopaedia moderna* (časopis za sintezu znanosti, umjetnosti i društvene prakse) te *Privredni vjesnik* (Novak, 2005: 658-666).

3.1. Omladinski tjednik

Omladinski tjednik bio je list Saveza socijalističke omladine grada Zagreba, a kasnije i riječke omladinske organizacije. Pojavio se 15. prosinca 1967., cijena mu je bila simboličkih 0,40 dinara, a tiskao se u nakladi od respektabilnih 10.000 primjeraka. Valja napomenuti kako se list

pojaviu godinu i pol dana nakon pada Rankovića i radikalnih promjena u jugoslavenskim represivnim službama te pola godine nakon Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika i godina dana uoči velikih studentskih nemira u Europi. Glavni i odgovorni urednik lista bio je Antun Vujić, a urednički kolegij činili su i Branko Ježić, Ratko Petrić (ujedno bio i grafički urednik) i Žarko Puhovski. *Omladinski* je tjednik pratio politička gibanja u Hrvatskoj, ponajviše vezano uz reformsko vodstvo Hrvatske i grada Zagreba. U tekstovima se posebna pozornost posvećivala gibanjima u studentskom i omladinskom životu. Tijekom djelovanja lista sastav uredništva se više puta izmjenjivao, što je karakteristika svih omladinskih glasila, pa su tako glavni urednici lista bili i Žarko Puhovski, Inoslav Bešker, Krešimir Fijačko, Nenad Puhovski te Goran Grubišić. Indikativno je da je list 1. prosinca 1971., dakle za vrijeme sjednice u Karađorđevu, izdao i izvanredni broj. *Omladinski* je tjednik dobivao negativne političke kvalifikacije nakon političkog udara na hrvatsko vodstvo u Karađorđevu. Zbog toga je i došlo do radikalne promjene fizionomije lista i sastava uredništva, tako je njegova uloga u javnosti iz godine u godinu padala i naposljetku je u tišini ukinut u siječnju 1976. godine.

Slika 3.1. *Omladinski tjednik* - izvanredni broj, 1971.

3.2. TLO – Tjedni list omladine Hrvatske

Tjedni list omladine Hrvatske pojavio se 7. svibnja 1969. godine. U uvodnom tekstu uredništvo se zalagalo za aktivnu ulogu omladine u društvu, a polazna orijentacija lista bilo je

ostvarivanje sveobuhvatnih društvenih reformi. Glavni i odgovorni urednik lista bio je Ivan Rogić, a izdavač lista bio je Centar za društvene aktivnosti Republičke konferencije Saveza omladine Hrvatske. Kao i u slučaju *Omladinskog tjednika*, list se također mijenjao urednike i urednički kolegij. Dana 23. travnja 1971., povodom 50. broja lista, uredništvo je napomenulo da je od samoga početka list bio optužen da je “nacionalistički orijentiran”, ali je redakcija obrazložila da je list od samoga početka nastojao s jasnih hrvatskih pozicija govoriti o jadranskoj orijentaciji, hrvatskom selu, iseljavanju građana Hrvatske ili o čuvanju hrvatskoga književnog jezika. List je isticao: „Prošli smo mučnu dugogodišnju dionicu i došli do svibnja 1971. Nakon X. sjednice CK SKH, Hrvatska je ponajprije hrvatska budućnost” (Novak, 200: 649). Od te sjednice, koja je u siječnju 1970. odbacila koncept jugo unitarizma, list je posebice naglašavao reformsku i nacionalnu orijentaciju.

Temeljito ju je izložio, što je *TLO* prihvatilo i kao svoju platformu, Nerkez Smailagić u serijalu tekstova u *Hrvatskom tjedniku*, zalažući se za razvoj hrvatske državnosti, hrvatsku političku autonomiju, dosljednu kritiku birokratizma i svakoga autoritarizma. Posljednji je (dvo)broj lista, 55/56, izašao uoči Karađorđeva, točnije 26. studenoga 1971. Nakon gašenja Hrvatskog proljeća u prosincu 1971., protiv tog lista i njegove redakcije, koja je proglašena nacionalističkom, vodila se oštra kampanja. List je osuđen kao iznimno štetan za jedinstvo Jugoslavije i komunistički režim pa nije postojala nikakva šansa da bi njegovo tiskanje bilo nastavljeno.

3.3. Studentski list

Studentski list bio je list hrvatskih sveučilištaraca, a ujedno je i davao posebnu draž zagrebačkoj društvenoj pozornici. Poslijeratna serija ovog lista pojavila se u Zagrebu 8. prosinca 1945. godine, kao informativni bilten Narodne studentske omladine Zagrebačkog sveučilišta. Odgovorni urednik bio je Vatroslav Mimica, a glavni Tomislav Đurinović. List je potekao iz tradicije prijeratnog ljevičarskog studentskog tiska. Na tim je tradicijama nastao bilten koji u ožujku 1946. mijenjao format i ime. Od tada je kontinuirano izlazio tjedno i polumjesečno kao *Studentski list*, organ Narodne omladine Zagrebačkog sveučilišta, svakoga utorka tijekom zimskog i ljetnog semestra. List je čitateljima nudio informacije i zbivanja vezana uz zbivanja na

Sveučilištu, kao i o zagrebačkom kulturnom životu, a i zbivanjima u Hrvatskoj i Jugoslaviji u najširem smislu.

List je na svojim stranicama afirmirao mnogobrojne javne i kulturne radnike, publiciste, književne, likovne i kazališne kritičare, humoriste i karikaturiste. Za hrvatsko je novinarstvo bio izvanredna novinarska škola iz koje su za zagrebačke i hrvatske medije dolazile nove generacije talentiranih novinara. Priloge je u listu od samoga početka objavljivao i širok broj intelektualaca izvan sveučilišta i izvan Zagreba, što je s priličnim zanimanjem pratila i šira javnost. Premda se afirmirao kao studentsko glasilo, prihvatili su ga i sveučilišni nastavnici kao informatora i komentatora sveučilišnih zbivanja. List je izlazio na šest do dvanaest stranica, a tijekom burnog razdoblja 1971. list je bio svojevrsno studentsko ogledalo tog razdoblja hrvatske povijesti. Podupirao je opće političke zahtjeve u smjeru pluralističkog razvoja Hrvatskog proljeća.

Slika 3.4.1. Studentski list – 23. studenoga 1971., broj 23-24-25

3.4. Hrvatsko sveučilište

List je osnovan u veljači 1971., a prvi broj tiskan je 18. ožujka 1971., na poticaj rektora Zagrebačkog sveučilišta Ivana Supeka. Glavni i odgovorni urednik bio je Vladimir Muljević, predavač na Elektrotehničkom fakultetu u Zagrebu. *Hrvatsko sveučilište* bilo je namijenjeno svim nastavnicima, a i onima kojima je bilo stalo do razvitka i rada Sveučilišta. Objavljen je 31 broj, od toga tri dvobroja, na ukupno 444 stranice. Većina tekstova ima trajnu vrijednost, ne samo kao povijesno svjedočanstvo sudjelovanja Sveučilišta u Hrvatskom proljeću, već i po znalačkom pristupu mnogim aktualnim problemima. Posljednji je broj objavljen 8. prosinca 1971., što je bio I posredni dokaz da ga se vezivalo uz proljećare, U bilješci sa sjednice Sveučilišnog Senata održane 14. prosinca 1971. zapisano je: “Glavni je urednik izvijestio da su pojedini članovi redakcije *Hrvatskog sveučilišta* podnijeli ostavku, pa je preostali dio redakcije odlučio da se privremeno obustavi izlaženje. Ujedno čvrsto brani dosadašnji rad redakcije, koji je bio javan i pristupačan svačijoj ocjeni” (Novak, 2005: 658-659).

Hrvatsko sveučilište, uz *Hrvatski tjednik* i *Hrvatski gospodarski glasnik* te *Nedjeljnu Dalmaciju*, pripada kategoriji novih listova koji su počeli izlaziti 1971., jer su se tada otvarala brojna pitanja o kojima se prije toga nije moglo kritički prosuđivati. Pluralistički su tonovi bili jedini način da se pokaže kako su ciljevi Hrvatskog proljeća bili realno zasnovani, pogotovo u pitanjima vezanim uz gospodarstvo, kulturu i obrazovanje.

3.5. Hrvatski tjednik kao pokazni primjer afirmacije proljećarskih tema

Dana 16. travnja 1971. pojavio se i *Hrvatski tjednik*, novine za kulturna i društvena pitanja, koji je, unatoč relativno kratkom izlaženju, od 16. travnja do 10. prosinca 1971., ostavio i najveći trag u proljećarskom razdoblju. Navodimo ga zato što je bitno utjecao i na pojedine omladinske listove, koji su ga pokušavali slijediti sadržajno, pristupom politički osjetljivim temama te otvorenim zalaganjem za hrvatske interese. Nakladnik mu je bila Matica hrvatska. Tiskan je na 24 stranice tabloidnog formata, a cijena mu je bila dva dinara. Prvi mu je glavni urednik bio Igor Zidić, a odgovorni urednik Jozo Ivićević, dok je u redakciji bio niz tada vrlo utjecajnih hrvatskih intelektualaca, primjerice Tomislav Ladan, Franjo Tuđman, Zvonimir Berković. Ivo Škrabalo,

Stjepan Babić, Zvonimir Lisinski, Petar Selem i još niz drugih. Od 13. Je broja ulogu glavnog urednika preuzeo Vlado Gotovac.

List je sadržavao niz rubrika, od politike i gospodarstva pa do kulture u najširem smislu, ponajprije vezane uz borbu za hrvatski književni jezik, no puno se prostora posvećivalo i glazbi, filmu, televiziji i likovnim umjetnostima. Posebnost je *Hrvatskog tjednika* bila i naglašenoj zastupljenosti pisama čitatelja, koja su u to vrijeme većini tiskovina bila kontrolirana i svođena na najmanju mjeru. List je u svom kratkom vijeku imao vrlo veliki broj stalnih suradnika, a uvijek se u listu isticalo kako će pokušavati pomoć onima koji u svom radu prihvaćaju perspektivu “ovog trenutka Jugoslavije i Hrvatske”. *Tjednik* je pred kraj izlaženja, sukladno i rastu političkih napetosti, dosegnuo impresivnu nakladu od 132.000 primjeraka.

List je ugašen početkom prosinca 1971. godine, dakle odmah nakon Karađorđeva, jer je bio stalno napadan od svih protivnika Hrvatskog proljeća, nerijetko i proglašavan glasilom koje je svjesno podrivalo temelje jugoslavenske federacije. Sukladno tome, zabranjeno je i djelovanje njegova osnivača Matice hrvatske. Neki od njegovih urednika i suradnika bili su uhićeni i osuđeni na višegodišnje zatvorske kazne.

3.6. Karađorđevo – suđenje hrvatskom novinstvu

U veoma napetoj atmosferi i političkim odnosima Tito je pozvao hrvatski politički vrh u Karađorđevo 30. studenoga 1971. U Zagrebu i cijeloj Hrvatskoj atmosfera je bila iznimno napeta, a javna je tajna bila da je prijetio i vojni udar, što je utjecalo i na Titove stavove. Hrvatska je proljećarska politika bila izložena orkestriranom napadu dogmatskih snaga iz gotovo svih republika, kao i saveznog vrha. Posebno su teške optužbe i najgrublji udari bili usmjereni na hrvatsko novinarstvo. Kada se optuživalo Hrvatsku za nacionalizam i “kontrarevoluciju”, uvijek su u središtu bili pretjerana sloboda hrvatskih medija te navodna nekontrolirana sloboda izražavanja. Stalno spominjani grijesi novinstva bili su uzrokom i argumentom za sve što se u Hrvatskoj željelo srušiti i zaustaviti (Novak, 2005: 698).

Kada se sve sagleda iz povijesne perspektive, odnosno kada se analizira originalni stenogram tog skupa, jasno je vidljivo da je presuda protiv proljećara bila već unaprijed donesena. Braneći se, hrvatski su proljećari isticali su da problem nisu mediji ni sloboda izražavanja, već

nerješavanje niz političkih, gospodarskih i kulturnih pitanja koja su dugi niz godina opterećivala Hrvatsku. Iako ni u Karađorđevu nije osporeno da su sve ti problem realni, Tito je žrtvovao hrvatske reformiste, koje su simbolizirali i predvodili Savka Dabčević-Kučar i Miko Tripalo, kasnije i reformiste u drugim republikama, kako bi zadržao privid državnog jedinstva.

Proljećarima je ostala utjeha da su njihovi protivnici iz hrvatskog političkog vodstva u godinama koje su slijedile bili prisiljeni preuzeli proljećarske ideje i provesti ustavne promjene koje su učvrstile status republika, na temelju čega je 1974. usvojen i polukonfederalni jugoslavenski Ustav. Na njemu se 1991. temeljilo i hrvatsko državno osamostaljenje. No, neposredno nakon Karađorđeva hrvatski su mediji bili izloženi velikim kadrovskim čistkama i bili prisiljavani na konceptualne promjene koje su ih vraćale na pretproljećarsko partijski kontrolirano, neinventivno i rigidno novinarstvo.

Primjera radi, posljedica kadrovskih čistki i prisilnog mijenjanja koncepcije temeljene na analitičnom i od političkih interesa distanciranog novinarstva bilo je naglo opadanje ugleda i naklade desetljećima najvažnijeg hrvatskog političkog tjednika *Vjesnika u srijedu (VUS)*. Tjednik je bio optužen da je bio nositelj proljećarskih ideja pa je godinama bio pod posebnom političkom paskom, da bi napokon 1978. bio i formalno ugašen.

4. Koprivničke tiskovine uoči Hrvatskog proljeća

U koprivničkoj je javnosti desetljećima prevladavalo uvjerenje da tzv. ozbiljni tisak ne diže tenzije, da ne propituje vladajuće strukture i da ne polemizira s političkim dužnosnicima, nego da samo nekritički izvještava o aktualnim temama, i to sukladno unaprijed poznatim stavovima partijskih foruma. Neupitni je primjer toga bio lokalni tjednik *Glas Podravine*, koji je kontinuirano izlazio još od 1950. godine. Oportunizam i izbjegavanje gotovo svih konfliktnih tema, temeljeno na političkoj kontroli, bilo je osnova njegove izdavačke politike, često i oportunističko opravdanje da se drugačije ni ne može raditi. Na gotovo je identičan način djelovala i radijska postaja *Radio Koprivnica*, koja je s *Glasm Podravine* bila dio iste "radne zajednice" pri Općinskoj organizaciji Socijalističkog saveza, kao i listovi, često na razini običnih biltena, koje su izdavale pojedina poduzeća. Tek je u zanatskom smislu nešto kvalitetniji bio list *Podravka*, jer je ta prehrambena industrija kao izdavač glasila uoči Hrvatskog proljeća bila u velikom razvojnom uzletu, no tu nikad nisu bili prisutni politički sadržaji (Feletar, 1978: 58-59).

Tek je Hrvatsko proljeće otvorilo mogućnost da se takvo birokratsko poimanje novinarstva, kao jedne važne poluge vlasti nedodirljive Partije, dovede u pitanje. Iako je i u tom slučaju kritika lokalnih vladajućih struktura bila relativno površna, usmjerena više na osobe nego na način i sadržaj njihova rada, upravo su *Susreti* predstavljali kratkotrajni zaokret prema kritičkom novinarstvu i okretanju interesima i afinitetima lokalne čitalačke publike. Ne treba naglašavati da su *Susreti* izlazili na vrhuncu Hrvatskog proljeća, od proljeća pa do jeseni 1971., dakle u vrijeme posvemašnje političke nestabilnosti i strepnje, pa su pojedinim napisima i dijelili čitateljstvo, dijelom nespremno na ikakve medijske promjene, Razlog je pomiješanim osjećajima čitateljstva ponajprije bio u tome što su se okomili su lokalni mentalitet, nezainteresiranost za društvene promjene i izraženu malograđanštinu, tipičnu za hrvatsku provinciju.

Susreti su se kroz svoje kratko djelovanje za lokalne prilike nametnuli kao prilično oštar i samostalan list, koji u nekim segmentima bio i ispred svog vremena, zbog čega ga čak ni pobornici kritičkog novinarstva nisu u potpunosti mogli razumjeti i bezrezervno prihvaćati. Za nemali dio lokalne javnosti, odgajane u komunističkom duhu nepropitivanja odluka koja dolaze iz političkih foruma, a i po vrlo konzervativnim, gotovo puritanskim, moralnim normama, list je, kako ćemo uočiti, u doslovnom smislu predstavljao politički i kulturološki šok.

U kontekstu koprivničkih tiskovina valjalo bi napomenuti da je 1971., uz *Susrete*, u Koprivnici izlazio i jedan satirički list – *Feferon*. Pojavio se još 1964. godine kao povremeni dodatak već spomenutom tvorničkom listu *Podravka*. Iako su se i u njemu povremeno prepoznavali lokalni dužnosnici, sve do Hrvatskog proljeća nije nailazio na veća osporavanja. Tek su ga u tom novom proljećarskom medijskom kontekstu počeli uspoređivati sa *Susretima*, pogotovo kad su se neki njegovi brojevi pojavili na lokalnim kioscima i mimo matičnog tvorničkog lista, a prodavao se i u Zagrebu. Sretnija je okolnost za *Feferon* bila to što je u svojoj satiri pribjegavao kritici pojava, u pravilu ne i konkretnih osoba, a i što je iza lista često stajalo politički moćno vodstvo Podravke. *Feferon* je također imao avangardna likovna rješenja, zacijelo i zbog činjenice da je u oba lista grafički urednik bio Vladimir Kostjuk-Čarli, dok mu je glavni urednik bio Ivo Čičin-Mašansker (Feletar, 1978: 60-62).

Humoristički je list na lokalnim partijskim forumima ujesen 1971. bio izravno uspoređivan sa *Susretima*, što je prijetilo i obustavom njegova izlaženja, posebno zbog negativnog stava prema djelovanju lokalnog ogranka Matice Hrvatske. Pravu je uzbunu izazvao i reklamni plakat *Feferona* za rujanski broj na kojem je bila muškarcu u maniri poznatog logotipa Rolling Stonesa, bio isplažen jezik, uz prigodnu poruku: „Plakat za sve Hrvate kojima je još do smijeha.“ Strahujući da se predsjednik Tito prilikom rujanskog posjeta Koprivnici ne dočeka „isplažnjeni jezik“, komunalne su službe sa svih gradskih panoa, kao i podvožnjaka na južnom ulazu u grad, žurno uklanjale tu „subverzivnu“ poruku.

Svim se tim insinuacijama uredništvo *Feferona*, svjesno političkih posljedica, energično odupiralo. U tomu mu je zaštitu pružao i Pavle Gaži, generalni direktor Podravke, tada član najviših partijskih foruma.¹ Političke su optužbe nakon sloma Hrvatskog proljeća naglo utihnule i *Feferon* je, s jasno izražavanim otklonom od dnevne politike, ipak nastavio s izlaženjem.

¹ Razgovor s Ivom Čičinom-Mašanskerom 20. listopada 2021. i tekst „Općinski komitet Saveza komunista o *Feferonu* i *Susretima*“, list *Podravka*, str. 5, 15. studenoga 1971.

5. List *Susreti*

Godine 1971. na vrhuncu su bila sukobljavanja reformskog vodstva CK SKH sa saveznim državnim i partijskim institucijama, u što su povremeno bile uključene i ostale jugoslavenske republike, ali i osobno predsjednik Tito. U središtu je sukoba i polemika bilo nastojanje da se Hrvatska izbori za suverenitet i promjenu ekonomskog sustava koji je bio protivan nacionalnim interesima, jer Hrvatska kao najveći izvoznik nije raspolagala zarađenim devizama, a bila je i u podređenom položaju u međurepubličkoj raspodjeli sredstava za kapitalne investicije. Ekonomske su teme, dakle, tijekom Hrvatskog proljeća često bile i važnije od onih političkih.

Kako se o političkim i gospodarskim temama napokon počelo raspravljati i u široj javnosti, što je godinama bilo rezervirano samo za državne institucije, u toj je napetoj situaciji, kad je poznata partijska frazeologije i demagogija o “boljoj budućnosti” gubila svoju privlačnost, u medijima bio sve vidljiviji i tipični mladenački inat. Među mladim i nezadovoljnim intelektualcima bila je i skupina koprivničkih entuzijasta, koji su napokon dobili svoju tiskovinu u kojoj su bez izravnih uplitanja partijskih struktura mogli izraziti autentična razmišljanja o društvenoj realnosti svoga grada. Bile su to teme i stavovi za koje nije moglo biti mjesta u lokalnoj tiskovini i radijskoj postaji. Smatrali su kako napokon imaju pravo izraziti svoje mišljenje i da nitko ne bi smio biti lišen slobode govora.

List *Susreti* proizašao je iz činjenice da je Koprivnica 5. i 6. lipnja 1971. bila izabrana za domaćina Devetih susreta mladih sjeverozapadne Hrvatske. Riječ je bila u to vrijeme o značajnoj manifestaciji koju je u cilju masovnog druženja, u čemu su masovne političke organizacije uvijek davale posebnu pozornost, organizirala omladinska organizacija pojedinih općina i gradova. Na onoj koprivničkoj sudjelovao je, kako se navodilo, i rekordan broj sudionika, kojih je bilo oko 1500. Bogat program, dijelom i natjecateljskog karaktera, obuhvaćao je kulturne i sportske priredbe na nekoliko lokacija u gradu i okolnim naseljima, a glavni organizator bila je Općinska konferencija Saveza omladine Koprivnice, čiji je predsjednik bio idejom liberalizacije prožet Tomo Brinc.

U tom se kontekstu nekoliko mjeseci ranije u pripremi toga skupa pojavila ideja da se uz same susrete pokrene i istoimeni časopis, koji bi nastavio izlaziti i nakon održavanja manifestaciju. Pokretač ideje o časopisu bio je Ratko Aleksa, za kojeg je važno pripomenuti da je bio sin prvoborca s partizanskom spomenicom Nikole Alekse, inače u to vrijeme direktora koprivničke

gimnazije. Bitno je, naime, naglasiti da je za uspinjanje na kadrovskoj ljestvici, a i za realizaciju pojedinih projekata, i u omladinskoj organizaciji bilo vrlo preporučljivo imati obiteljski politički “pedigre”. Mlađi se Aleksa nešto ranije vratio iz Čehoslovačke, gdje je bio na poslijediplomskom studiju političkih znanosti. U Pragu ga je, što je posebno važno, zatekla sovjetska vojna intervencija pa je bio veliki zagovornik demokratskih ideja Praškog proljeća. Pišući o tim zbivanjima u zagrebačkom *Omladinskom tjedniku*, naišao je na diplomatske proteste sovjetskih i čehoslovačkih vlasti. Ubrzo je iz nadležnih republičkih službi *Omladinskom tjedniku* upućena naredba o prekidu toga serijala, ali i otkazivanju svake suradnje sa slobodoumnim Aleksom.

Suočivši se sa spoznajom da zbog politike nezamjeranja jugoslavenskih vlasti nema priliku za ozbiljniji novinarski rad u zagrebačkim medijima, Aleksa se vratio u Koprivnicu i nakon što je u tu svrhu OK SOH osigurao početna sredstva krenuo s pripremama za izdavanje *Susreta*. Nesporno je da je Aleksa odmah uočio zapanjujuće sličnosti između Praškog i Hrvatskog proljeća pa je list zbog svojih ideja o potrebi demokratizacije društva naišao na odobrenje lokalnog čitateljstva. Štoviše, svojom raznovrsnošću i pristupom temama ostavio i dublji trag u povijesti koprivničkih tiskovina.

5.1. Broj 1 – travanj 1971.

Kako je već navedeno, prvi je broj lista izašao u travnju 1971. Uz glavnog urednika Ratka Aleksu, u uredništvu je kao njegova zamjenica navedena Katarina Gaži, inače kćerka Podravkinog generalnog direktora Pavla Gažija, zatim mladi povjesničar umjetnosti i likovni kritičar Marijan Špoljar, koji je prije toga surađivao s *Omladinskim tjednikom*, lekturu i korekturu obavljao je kasniji profesionalni novinar Ivan Peterlin, dok se za inovativna grafička rješenja i odabir fotografija i karikatura brinuo Vladimir Kostjuk. U uredništvu su još bili Duško Bodinovac, Mijo Glavak, Barbara Kukec, Ruža Mamić, Martin Šlabek, Kruno Sajko, Rajka Vajagić (kćerka još jednog visokopozicioniranog lokalnog dužnosnika - šefa općinskog Sekretarijata za unutarnje poslove) te Tomo Brinc kao predstavnik osnivača lista. Naknadno se moglo saznati da je početni broj *Susreta* tiskan u 1500 primjeraka po cijeni od tri dinara i da je na kioscima prošao vrlo zadovoljavajuće. Na posredan se način, jer službene brojke nikad nisu bile predočene, može pretpostaviti da su i ostali brojevi imali sličnu nakladu i da su imali solidnu prodaju. No, i površno poznavanje razine troškova izlaženja neke tiskovine, pokazuje da je takva naklada, povezana sa skromnom dotacijom omladinske organizacije, ali bez oglasnog i marketinškog sadržaja, i u

okolnostima neisplate autorskih honorara onemogućuje dugotrajnije izlaženje. Inače, drugi je broj zbog priloga o spominjanom Devetom susretu mladih, koji je bio i povod pokretanja lista, imao čak 56 papira, što je dodatno povećavalo troškove, tim više što su svi brojevi tiskani na tvrđem papiru s ružno rezanim formatom.

Na naslovnici, koja je prelomljena u uskom dugoljastom formatu, netipičnom za tiskovine, nalazila se fotomontaža u kojoj je dominirao čep Coca-Cole, tadašnji simbol kapitalističkog konzumerizma, suprotnog krutom komunističkom poimanju društvenih vrijednosti. Posebno je upala u oči razorna kritika lokalnog tjednika *Glas Podravine*, čiji je direktor u to vrijeme bio Jovo Rojčević. U tekstu koji je osobno potpisao Ratka Alekse pod nazivom „Trinaest teza o *Glasi Podravine*” između ostalog stoji: „...sloboda štampe... u slučaju koprivničke štampe ne postoji ... *GP* nema nikakve autohtone koncepcije utkane u tradiciju ovog tla, kritičke misli, angažiranog novinarstva...ukoliko *GP* prima dotaciju od Skupštine Općine (to je bar jasno!) morao bi biti društveno prisutan i angažiran... jer taj su novac stvorili žitelji ovoga kraja, mladi također, otud bar neko pravo kritike.”

Taj je tekst, kao i mnogi drugi objavljeni u *Susretima*, kasnije među partijskim dužnosnicima naišao na oštro osporavanje i u njemu su pronalazeni elementi politički destruktivnog djelovanja. Budući da su u prvome broju dominantne bile iz kulture, posebno treba istaknuti da je tu tiskano i često spominjano Krležino „Pismo iz Koprivnice”, koje u hrvatskim medijima ipak nije cjelovito pretiskano još od njegova nastanka 1925. godine. Tada je najveći hrvatski književnik dolazio u Koprivnicu zbog dogovora sa svojim izdavačem Vinkom Vošićkim, jedinim koji je u tim vremenima imao hrabrosti objavljivati njegova politički nepodobna djela.

U listu je objavljena i dotad nepoznata korespondencija književnika Frana Galovića, nastala početkom 20. stoljeća, kao i polemike slikarskog doajena Krste Hegedušića s pojedinim likovnim kritičarima te intervju s najpoznatijim podravskim naivcem Ivanom Generalićem, koji se također žestoko obračunavao sa svojim oponentima. Puno je prostora dobio i Zlatko Kauzlarić-Atač, Koprivničanec koje je tada postajao nova hrvatska slikarska zvijezda. Polemičke je zapise, kao i niz svojih satiričnih pjesama, objavio i u nacionalnim okvirima već afirmirani koprivnički književnik Pajo Kanižaj. Svakako treba spomenuti da su gostujuć autori u *Susretima* bila još dva značajna hrvatska književna imena, Dubravko Horvatić i Slobodan Šnajder.

U listu je objavljen niz iznimno duhovitih karikatura, koja je proizašle iz suradnje s *Omladinskim tjednikom*, a karakterizirala ih je i uporaba lascivnog jezika ulice. Još je veće javno zgražanje izazvao tekst koprivničkog studenta Ivana Šituma karakterističnog naslova: „Jutro ili kako ukrotiti onu stvar”. Višestruko spominjanje muških spolovila, genitalija i sablažnjivih glagola bilo je previše za svakog na društvenom licemjerju odgajanog koprivničkog čitatelja, koji je takve sadržaje dotad nalazio samo u prokazivanim pornografskim tiskovinama, za koje se na kioscima plaćao i posebni porez na šund. Nikada na to nisu naišli u informativnim tiskovinama, pogotovo onima koje su financirane novcem iz lokalnog proračuna za djelovanje političkih organizacija.

Osim oživljavanja zatamnjenog kulturnog identiteta i svjesnog provociranja moralista u lokalnoj javnosti, u prvom broju je kritiziran i do krajnosti ironiziran odnos koprivničkih vlastodržaca prema „ostalima”, onima koji se nisu uklapali u dominantne ideološke i sorealističke šablone. Izostavimo li neutralni i izvještajno koncipirani tekst o tadašnjim ustavnim promjenama, kao poigravanje s popisom onih kojima redakcija neće čestitati nadolazeći praznik Dan mladosti, samo je jedan tekst proizašao iz analize dnevno-političkog partijskog djelovanja i izazvao popriličnu nervozu u Svilarskoj ulici, gdje se nalazila zgrada u kojoj je bilo sjedište OK SKH.

Naime, u tekstu podužeg opisnog naslova „Kako nisam mogao čuti Savku Dabčević-Kučar jer nisam bio pripušten jer nisam bio pozvan pa ste i vi ostali bez izvješća”, glavni je urednik izravno kritizirao lokalni “elitizam”, jer su sa predsjednicom CK SKH iza čvrsto zatvorenih vrata mogli razgovarati samo odabrani, pa je razočarano zaključio: „...Kužim, uvijek jedni te isti pozvani, uvijek iste face, još uvijek teatralno mistično dijeljenje na pozvane i nepozvane...I pita Savka: zašto USKI politički aktiv?... ona je vjerojatno mislila na radnike, na građana, naprosto na LJUDE koji imaju od nje što čuti, upamtiti tu riječ, biti time samosvojniji. Da politika ne bude tako ekskluzivistička kad u potki smjera stubokom narodnom preporodu koji jest već na djelu. Ta naša politika nuova nije zablindirana, ona smjera i dobiva podršku ovog naroda...”

Iz svega se toga dalo iščitati kako je duh Hrvatskog proljeća već imao snažan utjecaj na sadržaj *Susreta* te da će političke teme biti u većoj mjeri zastupljene u nastavku izlaženja. U cjelini gledano, prvi je broj kvalitetom, pismenošću i oštrinom bio je dotad neviđeni izazov za ustajalu provincijsku sredinu. Mnogima je bilo odmah jasno da list koji je gotovo svakim tekstom umnažao svoje protivnike i osporavatelje ne može računati na dulje izlaženje. Redakcija se, međutim, jako

dobro zabavljala, pripremajući lokalnim dužnosnicima i najrazličitijim uglednicima nova neugodna iznenađenja.

Slika 5.1.1. Susreti – naslovnice sva tri sveska

5.2. Broj 2 – lipanj 1971.

Svjesno sablažnjavanje lokalne javnosti prelilo se i u drugi broj *Susreta*, otisnut u lipnju 1971. godine. Na naslovnici je bio niz fotografija dječaka koji napuhava kondom, a ispod glave lista navedeno je, nimalo slučajno, da je to „antičasopis“. Aleksa se u uvodnom tekstu razračunavao sa svima onima za koje je načuo da su se izjašnjavali protiv *Susreta*, a posebno se

oštro okomio i na koprivničkog župnika, koji je navodno s propovjedaonice od svojih vjernika tražio da ne kupuju *Susrete*.

Glavna je tema lipanjskog broja bio „sadašnji trenutak Podravine (privreda, prosvjeta, kultura, omladinska organizacija, kako živi radnička klasa)”. Osim što donose tekst Savke Dabčević-Kučar o reformskim idejama „hrvatskog partijskog vodstva, uredništvo je pokušalo napraviti intervju s obojicom koprivničkih zacijelo i najvažnijih lokalnih dužnosnika - s predsjednikom općine Stjepanom Kapustom i s generalnim direktorom Podravke i članom Predsjedništva SKJ Pavlom Gažijem. Prvi se odazvao molbi i odgovorio na pitanja koja se uglavnom tiču lokalne ekonomske i kulturne politike. Zanimljiv je njegov odgovor na posljednje pitanje, gdje je davao ocjenu koprivničke izdavačke djelatnosti pa tako i *Susreta*: „Eh, *Susreti!* Rekao sam, stojim pri tom i dalje, pozitivno je da ste se javili, premda je teško prosuditi po prvijencu. Više je dobar nego loš. Možda bi u drugoj sredini (zagrebačkoj na primjer) bio apsolutno dobar. Valja poći od sredine gdje su se pojavili, kome su namijenjeni itd.” Uredništvo *Susreta* je na takvo razmišljanje dalo primjedbu: „Da se tako ponašamo u privredi onda Podravka nikad ne bi ušla u moderne evropske tokove.”

Iste sreće oko dogovora za intervju nisu imali s prvim čovjekom Podravke. Glavni je urednik objasnio da su u kontaktu s Gažijem bili još od kraja ožujka i da im je obećao intervju u drugom broju. No, u njegovoj pripremi uopće nisu bili u mogućnosti s Gažijem stupiti u kontakt. Možda je o toj nemogućnosti dogovora ponajbolje govorila činjenica da u impresumu drugog broja više nije bio cijeli niz imena, već samo njih četiri: glavni urednik Ratko Aleksa i njegovi ključni suradnici Ivan Peterlin, Vlado Kostjuk i Slavko Fijačko. Na popisu, dakle, više nije bilo zamjenice glavnog urednika Katarine Gaži, što je očito bio rezultat nekih političkih piosisaka. Aleksa je čitateljima želio pokazati o čemu su s Gažijem namjeravali razgovarati pa je umjesto intervju objavio deset pitanja koja su mu bila upućena, što se također moglo tumačiti i kao medijska provokacija. Pitanja su se uglavnom odnosila na status Podravke u državnim, republičkim i regionalnim okvirima te njenom odnosu s lokalnom zajednicom. Iz čega se mogao izvući zaključak da je Gaži izbjegao i očitovanje o odnosu Hrvatske prema saveznim institucijama, na kojima je tih mjeseci inzistiralo proljećarsko vodstvo.

U drugom su broju *Susreta*, kao kritika lokalnom partijskom vodstvu, nabrojene 33 organizacije Saveza komunista koje tijekom 1969. i 1970. godine nisu primile ni jednog novog

člana. Na popisu su se našle gotovo sve koprivničke radne organizacije: Bilo-Kalnik, Budućnost kao radna jedinica Podravke, Grozd, Izvor, Rapid, Komunalac, Školski centar... Redakcija je time sugerirala da je koprivnička politička elita sve zatvorenija i da vodi sve manju brigu o svojim građanima, posebno o radnicima u koje se najviše zaklinje. Bilo je to tipično ljevičarsko razmišljanje, koje je u idejnom smislu dominiralo u *Susretima*, ponekad se miješajući s naglašenim nacionalnim osjećajima, koji su tada dominirali u hrvatskom javnom prostoru. Treba spomenuti da je Aleksa u oba broja protegnuo i svoj poveći esej „Smisao i pouke tzv. češkog pitanja“, inače oštru kritiku ekspanzionističke sovjetske politike, ali koji je govorio i o slabostima komunističkih sustava u najširem smislu. Zacijelo je to bilo isto ono što zbog diplomatskih pritisaka nije mogao objavljivati u *Omladinskom tjedniku*.

U tom je broju tiskano nekoliko vrlo pozitivnih reagiranja poznatih imena kulturne i alternativne scene o *Susretima* kao medijskom osvježenju, tim više što je dolazio iz malog provincijskog grada. Riječ je o tekstovima Igora Mandića, Nenada Preloga, Dražena Movrea i Božene Loborec, a zajednička im je poruka bila da je većina objavljenih sadržaja predstavljala uspješni, ponekad i iznimno grub, „izazov malograđanštini“. Nemali su prostor u drugome broju zauzimala i svakovrsni komentari, uglavnom negativni, na spomenuti Šitumov tekst o muškom spolovilu i seksu. Redakcija ne samo da se zbog tog svjesnog ekscesa nije javno pokajala, već je nastavila s provociranjem čitatelja koji su bili zabrinuti zbog navodnog ugrožavanja javnog morala. Osim spomenute naslovnice, u cijelom su broju kao ilustracije, doduše u krupnozrnatom rasteru ili kao obrisi tijela, bile brojne erotske fotografije i simulacije spolnog akta. Najviše je kontroverzi ovoga puta izazvao tekst Duška Bodinovca pod ironičnim kvaziznanstvenim naslovom „Neki aspekti stvarnosti i norme funkcionalističko-pragmatističko-puritanske ideologije sperme“. *Susretovima* nije bilo ništa milije nego živcirati lokalne uglednike koje su nazivali „licemjernim moralistima“. Dodatak je tome bio i odlomak iz 1969. objavljene knjige poznatog autora erotske proze Philipha Rotha „Portnoyeva boljka“, čiji je hrvatski prijevod jednog odlomka imao duhoviti naslov „Desanka Šakić“, što je tih godina bio sinonim za masturbaciju.

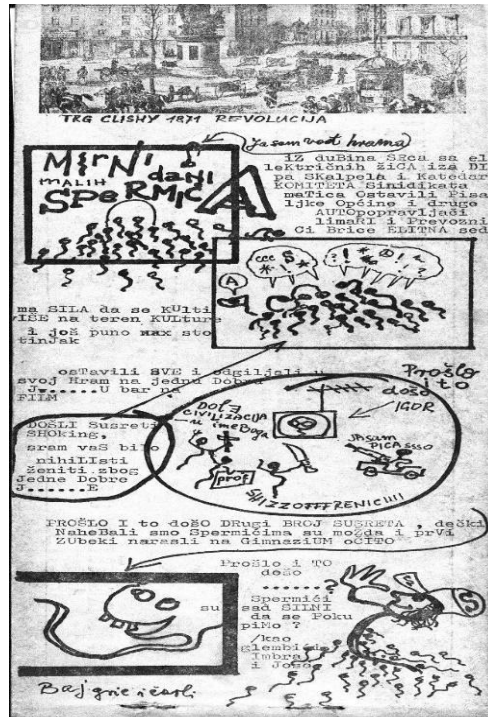
Dizanju tlaka lokalnim „čuvarima morala“ opet su služili provokativni stihovi i humoreska o koprivničkom ugostiteljstvu Paje Kanižaja, kao i polemika u tom trenutku već stalnog suradnika *Susreta* Igora Mandića s *Glas Podravine* i glasilom *Podravka*. Ti su lokalni listovi, kako je tvrdio,

netočno i tendenciozno prenijeli bit njegovog u Narodnom sveučilištu organiziranog koprivničkog predavanja pod naslovom „Električna kultura u petrolejskom vremenu.“

Nije zakazao ni za provokacije uvijek spremni Ivan Šitum, koji je ovoga puta pisao o „organu“. Ovoga puta nije, doduše, bila riječ o spolnom organu, kako je već naviknuo svoje čitatelje, već o uličnom nazivu za milicionere. Nosač „odgojne palice“ u gradskom je središtu pokušavao, naime, nagovoriti neimenovanog građanina da siđe s drveta na koje se popeo iz nekakvog protesta, a autor je posprdom analizirao njegov obrazovni i mentalni profil. Svoj za lokalne prilike neuobičajeni smisao za humor demonstrirali su i ubacivanjem između tekstova uputstava za korištenje sredstva za suzbijanje glodavaca: „Otrov – ne dirati!“ Usput su tražili i „poštene nalaznike“ članova uredništva koji se zbog pritiska javnosti, vjerojatno i obiteljskih okolnosti, više nisu pojavljivali u redakciji.

Bilo je tu, kao i u prvome broju, i važnih tema iz podravske kulturne prošlosti. Tako su lokalnoj javnosti otkrivali dotad malo poznate zapise iz preporodnih „Putositnica“ Antuna Nemčića Gostovinskog, vezanih uz sjeverozapadnu Hrvatsku sredinom 19. stoljeća. Jednako je vrijedan bio i esej profesora Vladimira Blaškovića o Vinku Vošickom. Već spomenuti tiskar i Krležin nakladnik svjesno je zanemarivan i brisan iz lokalne kulturne memorije jer su još bili aktivni njegovi protivnici iz ranog poslijeratnog razdoblja koji su mu nacionalizirali imovinu i oduzeli mirovinu, tako da je umro u bijedi u svojoj trošnoj prigradskoj klijeti. U drugom je broju objavljen i intervju s novom zvijezdom naivnog slikarstva Ivanom Lackovićem Croatom. Na njega su, zbog nadimka koji je stalno naglašavao, sumnjičavo gledali partijski ideolozi. Bio je tu i prikaz izložbe Josipa Turkovića inspirirane „rodnom hrvatskom grudom“.

Susreti su specifični i po tome što u šarolikosti tema unutar drugog broja ponajviše razmatraju mogućnost medijskog opstanka. Zato su se izravno obraćali čitateljima, želeći širiti krug suradnika. Iako urbano usmjereni, pozive su upućivali i ruralnom stanovništvu, od kojeg su očekivali zanimljive priče o problemima sela, svjesni da je listu baš zbog optužbi za elitizam i alternativno shvaćane društvene zbilje ugroženo daljnje izlaženje. Nije, međutim, bilo vremena da takva ideja bude realizirana, a dodatni je problem bilo to što u tim konzervativnim sredinama radikalno osporavanje institucija i autoriteta nije moglo naići na širu potporu.

Slika 5.2.1. Susreti – broj 2, lipanj 1971.

5.3. Dvobroj 3/4 – rujanj 1971.

Treći (dvo)broj *Susreta*, otisnut krajem rujna 1971., ne samo da je ostao na zavidnoj autorskoj razni, plasiravši i niz novih, još „eksplozivnijih“ političkih i moralnih provokacija, nego je napravio i grafički iskorak. Umjesto dosadašnjeg dugog i uskog formata, list je bio kraći i osjetno širi pravokutni oblik. Kasnije je grafički urednik Vladimir Kostjuk komentirao da su mijenjali format jer nisu željeli „postati prepoznatljivi po određenom formatu“, što bi značilo da im je sadržaj ipak bio važniji od forme. Usto, bili su već duboko svjesni da bi „svaki broj mogao biti posljednji“, što se pokazalo točnim.

Susretovci su se tu puno više okrenuli dnevnoj politici, što je imalo pogubne posljedice po daljnje izlaženje, ali su istovremeno nastavljali zabavljati provociranjem lokalne javnosti prokušanom metodom naglašavanja seksualnih tema i ilustracija. Čitateljstvo su taj put nagradili slikama iz „figurae veneris“, kao i presnimkama iz medicinskog udžbenika s crtežom ženskog spolnog organa i čina penetracije. Bili su tu i provokativni erotski tekstovi Ivana Šituma i nastavak „spermologije“ Duška Bodinovca, kao i ismijavanje lokalnog mentaliteta u tekstovima Ivana

Bratkovića. Vrhunac su im uredničkog zadovoljstva, ipak, predstavljala nepotpisana uputstva za „grupni seks“ u 25 točaka, od kojih je bila i ona da je za mentalnu pripremu tog „grupnog poduhvata“ najvažnije da čitaju – *Susrete*.

List kojeg su ovoga puta nazvali „anti-revijom“ priredila je poznata urednička četvorka iz prethodnog broja, dakle Aleksa, Fijačko, Peterlin i, dakako, Kostjuk, a obim je sveden na relativno skromnih, iako prostorno većih, 16 stranica. Već je i to je govorilo da u prethodnom broju najavljeno širenje lokalne suradničke mreže više nije realna opcija. U gradu je postojala i određena bojazan od prevelike identifikacije s prokazivanim i u političkim krugovima omraženim uredničkim krugom. Ništa nije promijenila spoznaja da je list dobio i svoj široko koncipirani Izdavački savjet, u kojem su bili predstavnici najrazličitijih političkih i društvenih struktura. Nije poznato je li to tijelo ikada oblikovalo neki svoj kritički sud o listu, jer su to preuzela općinska partijska tijela.

U tom je broju znatni prostor očekivano bio osiguran za Titov posjet Koprivnici 10. rujna 1971. godine. *Susreti* su i u tom slučaju bitno odudarali od ostatka koprivničkog tiska, koji je o tom događaju objavljivao isključivo panegiričke tekstove. Omladinski je list tiskao samo ogoljene dijelove govora predsjednika Tita, generalnog direktora Podravke Pavla Gažija i predsjednika Skupštine općine Koprivnica Stjepana Kapuste. Prezentirano je to bez tada uobičajene frazeologije i patetike vezane uz „najvećeg sina jugoslavenskih naroda i narodnosti“, a mahom su izabirani dijelovi koji su ukazivali na najrazličitije gospodarske probleme koprivničke općine. Potvrđivao je to i jedan od naslova koji je govorio o naglascima s Titova posjeta, „Politički problemi manji od ekonomskih“, kao i poanta Gažijeva izlaganja - „Ceh plaćaju najbolji“. Indikativno je da su *Susreti* bili jedino lokalno glasilo koje je imalo kraću izjavu predsjednice CK SKH Savke Dabčević-Kučar. Naglašene su i Titove riječi sa znamenite zdravice iz zagrebačkog hotela Esplanade, u kojoj se vrlo pozitivno očitovao o svom dočeku u gradovima sjeverozapadne Hrvatske.

Glavna su tema dvobroja bile su, ipak, socijalne teme, s obzirom da je Podravina kao dominantno poljoprivredna regija tih godina spadala u slabije razvijene dijelove Hrvatske. Potvrđivala je to i naslovnica, u kojoj su u kuglicama klik-klaka bile dvije nastambe, straćara i velika moderno dizajnirana obiteljska kuća. Problem je bio u tome što je za potonju izabrana netom dovršena netom dovršena katnica, po mnogima i najljepša u gradu, čiji je vlasnik bio najmoćniji

koprivnički dužnosnik Pavle Gaži, ujedno i član Predsjedništva SKJ. S druge strane, svoje je zapise i pjesme i u tom dvobroju objavljivala njegova kćerka Katarina.

Vezivanje uz poimanje bogatstva i privilegija partijskih dužnosnika i direktora bio je nastavak tada vrlo aktualnog ljevičarenja praxisovskog tipa, koja je u sva tri broja prožimalo niz *Susretovih* autora. Ta je ideologija bila tipična po tome što su Partiju smatrali oportunističkom, ujedno i pravim rasadnikom novonastajuće „crvene buržoazacije“. U svojevrsnom programskom tekstu, dijelom na pamfletskoj razini, potvrdio je to i Antun Mijatović u tekstu pod naslovom „Otvoreno pismo - da ga ne moraju otvarati“, koje je bilo bilo upućeno svima koji su izdavali izvorne parole o socijalističkom samoupravljanju kao proklamiranoj vladavini „radničke klase“. Mijatović je te misli, prepune moralnog sablažnjavanja nad ogromnim raskorakom između društvene teorije i prakse, izložio u 17 točaka, od kojih su neke aludirale na lokalne prilike. Bilo je u toj tematskoj cjelini i reportažnih formi, poput posjeta radniku Idrisu Latisu, koji je sa suprugom i petoro djece živio u potleušici, bez tekuće vode, i svaki dan biciklom putovao na 14 kilometara udaljeni posao čistača koprivničkih ulica.

Snažno je odjeknuo i žestoki napad na *Glas Podravine*, s kojim su ionako polemizirali od prvog broja. Autor Slavko Fijačko u naslovu komentara nije ostavio nikakve dileme o stavu prema lokalnom glasilu: „*Glas Podravine* – glas gluposti“. Opširno je, naime, analizirao tematski okvir i način pisanja *Glasovih* novinara, za koje je krajnje ironično ustvrdio da su zapravo, pojednostavljeno rečeno, polupismeni, netaleantirani i egoistični „trutovi“, koji jedini smisao svoga rada nalaze u pronalaženju osobnih koristi, tako da bi, po njemu, primjereniji naziv lista bio „Glas gluposti i primitivizma“. Nabrajao je primjere konstantne nekvalitete tekstova koji ne nadilaze izvještajnu formu, jednako tako i fotografija, kao i servilnost novinara prema vlastima te potpuni nedostatak samokritike i želje za kvalitativnim promjenama. Kad se već spominju „trutovi“, u *Susretima* je u kratkim komentarima i crticama u više navrata navođena i „trutica“, kako su autori zbog konstantne neaktivnosti nazivali lokalnu Maticu hrvatsku, što je 1971. bilo suprotno praksi svih ostalih republičkih ogranaka te najstarije nacionalne kulturne institucije.

Razorna kritika lokalnog tjednika nije ostala samo na zanatskoj i moralnoj razini, Optužio je *Glas Podravine*, posebno apostrofirajući direktora te medijske kuće Jovu Rojčevića, da list ne samo da ne prati promjene u društvu niti promjene „u suvremenom hrvatskom jeziku“, već da su i svjesni kočničari tih procesa. Zatim je uslijedila Fijačkova tvrdnja koja je naknadno dobila i

sudski epilog: „Zajedno s Radio stanicom Koprivnica oni predstavljaju unitarističku diverziju u Hrvatskoj.“ U mentalnoj klimi Hrvatskog proljeća to je doista bila ozbiljna optužba, tako da je Fijačko naknadno prvostupanjski osuđen i na zatvorsku kaznu, koja je naposljetku ipak ukinuta, ali mu je ostala trajna nacionalistička etiketa.²

Poznato je da u socijalističkoj Hrvatskoj nije bilo formalne cenzure. Zato je posebno zanimljiv bio i slučaj Ivana Peterlina, čiji je komentar istupa nekih koprivničkih dužnosnika prilikom Titova posjeta Koprivnici ipak bio cenzuriran, ali na način koji je u javnosti izazivao dodatni podsmijeh. Naime, nakon što je list već bio otisnut, iz Općinskog je komiteta SKH na omladinskog predsjednika Tomu Brinca izvršen pritisak da izbací nekoliko rečenica koje su navodno vrijeđale pojedine ličnosti ili dovodile u pitanje proklamiranu politiku međunacionalnih odnosa. Uredništvo se snašlo na način da su crnim flomasterom, ali vrlo neuredno, precrtali sporne rečenice u svim primjercima novina. Poanta je bio u tome, čega je redakcija zacijelo bila unaprijed svjesna, da su se te rečenice pod jakim svjetlom ipak mogle pročitati.

Jedna se rečenica Peterlinova teksta ticala naglog pozivanja glavnog urednika Alekse u vojsku, do kojeg je navodno došlo na izravnu intervenciju lokalnih političara: “Ratko ide u Rajlovac pokloniti godinu dana svome narodu iako se on ne nalazi oko Rajlovca.” To je ocijenjeno ozbiljnom političkom provokacijom. Usput rečeno, zbog Aleksinog su žurnog slanja u JNA objavili i ironičnu „prigodnicu“ upućenu općinskom sekretaru Narodne obrane „drugú Putnikoviću“, koja je također morala biti precrtana.

Jedna se cenzurirana rečenica bavila i govorom direktora Bilo-Kalnika na političkom aktivu na kojem je prilikom posjeta Koprivnici sudjelovao i Tito: „Dok je Pavlov govor (misli se na Pavla Gažija - op.a.) bio na mjestu i protkan svježicama hrvatskog jezika (Josip – op. a.) Bukovčan je održao... govor... od kojeg se meni dizala kosa na glavi. Evo jednog izvotka: mora da Vas informišem... i sve u tom stilu”.

Rujanski je dvobroj, sukladno konceptu afirmacije nacionalnih tema i velikana za koje su se zalagali proljećari, objavio i tekst povjesničara i člana vodstva Matice hrvatske Franje Tuđmana pod naslovom „Živi Radić“, prenesen iz jednog zagrebačkog časopisa. Tuđman je, aludirajući na

² Informacija koju sam dobio od mentora Željka Krušelja, koji je o toj aferi 1990-ih godina razgovarao s pokojnim Slavkom Fijačkom.

potrebu konfederalizacije jugoslavenske federacije, podsjetio na ideje Stjepana Radića: „Svojim odlučnim zahtjevom da i u jugoslavenskoj zajednici mora biti osiguran kontinuitet i puna ravnopravnost hrvatske države, tj. svojim prijedlogom da se odnosi između Hrvatske, Srbije i drugih zemalja mogu temeljiti na načelu konfederacije ili saveza država, s time da države članice budu potpuno suverene i samostalne u upravljanju sveukupnim svojim životom u koju svrhu moraju imati i svoje financije i svoju vojsku, Radić je za trajna vremena unio hrvatsku nacionalnu misao velike ideje Wilsonove demokracije i Lenjinove Oktobarske revolucije o pravu svakog.”

Indikativno je da je uz Tuđmanov tekst tiskan notni zapis „Lijepe naše domovine“, koju je napisao Antun Mihanović, a uz njega i cijeli tekst te tada politički proskribirane hrvatske himne. Za *Susretove* je žestoke kritičare to bila još jedna potvrda da je redakcija „zagrezla“ u teme koje su bile protivne porukama o „bratstvu i jedinstvu“, na čemu se temeljio Titov posjet gradu. U socijalnom je kontekstu, vezano uz spomenuto naglašavanje socijalnih tema i forsiranje teza da su hrvatski i jugoslavenski komunisti stvarali nekad toliko kritizirane klasne razlike u društvu, provokacijom je ocjenjivana i redakcijska objava notnog zapisa „Internacionale“, koja počinje onih poznatim stihovima ogorčenih i na revoluciju spremnih radničkih slojeva: „Ustajte vi zemaljsko roblje, vi sužnji koje mori glad!“

Slika 5.3.1. Tekst "Hrvatske domovine" te notni zapisi „Lijepe naše domovine“ i „Internacionale“, broj 3-4, rujan 1971.

Kad je o kulturi riječ, dominirali su tekstovi ili usputna zapažanja pojedinih autora o Zlatku Kauzlariću-Ataču. Prisjetimo se da je taj koprivnički akademski slikar, koji se svojim talentom nametnuo i najširoj hrvatskoj kulturnoj javnosti, bio često spominjan i u prijašnjim brojevima, no ovoga je puta naručen i tekst o njemu od poznate likovne kritičarke Vande Ekl. Ona je u Ataču prepoznavala buduću nezaobilaznu umjetničku veličinu, što se pokazalo točnim. No, snalažljivi i već poslovno uspješni Atač bio je u vrlo složenim odnosima s ljevičarskim egalitarizmom opčinjenom redakcijom *Susreta*. Zato da ga Aleksa, ne dovodeći u pitanje njegov talent, u podužem komentaru nazvao „promoćurnim trgovcem“, koji zarađuje baš na tmurnim i depresivnim socijalnim temama. Drugim riječima, svrstao ga je među pozere i „salonske“ slikare, što iz *susretovske* vizure identifikacije s najugroženijim društvenim slojevima nije bilo nimalo pohvalno. Unatoč tog ideološkog obračuna, objavljena je i pjesma Frana Koncelaka „Ataču“, u kojoj autor pohvaljuje slikara zato što njegovi radovi o „ljudskoj bijedi govore“, „jer Vi ste na tim slikama / prikazali naš život: / proklet i krvavi“. Kao suprotnost Atačevim manirima, redakcija je objavila podatak da je „otac“ naivne umjetnosti Krsto Hegedušić dao listu i novčanu pomoć s ciljem da njegovo izlaženje ne bude prekinuto.

Svojevrsni je „šlag na torti“ političkih provokacija u tom dvobroju, koji je u potpunosti odisao proljećarskim duhom, predstavljao izbor pjesama stalnog suradnika Paje Kanižaja iz iste godine u Zagrebu objavljene kajkavske zbirke „Kralju Tomislavu“. Naslovna je pjesma, naime, bila ironična politička poruka vlastima i poziv na ponovno nacionalno buđenje, a završavala je stihovima koji su i danas nezaobilazni odraz proljećarskog duha: „... ti si još navek na konju / a mi smo v riti“.

5.4. Post festum: političke kvalifikacije listu i uredništvu

Nakon prestanaka izlaženja lista, za što je očekivano opravdanje bio nedostatak financijskih sredstava OK SOH Koprivnica, u što se skladno uklopilo i od lokalnih dužnosnika potaknuta nagli odlazak glavnog urednika u vojsku, nekoliko se mjeseci o *Susretima* u lokalnim političkim krugovima govorilo samo kuloarski, jer se tek očekivao rasplet oko Hrvatskog proljeća. Zato je pad proljećarskog vodstva u prosincu 1971. potaknuo izravno političko očitovanje, koje je trebalo pokazati da su koprivnički partijski dužnosnici bili na pravoj strani. Na udaru partijskih struktura najprije se našao Tomo Brinc, predsjednik OK SOH, od kojeg se očekivalo da odstupi s

tog položaja. Brinc se, međutim, suprotstavio tome, svjestan da je trebao biti dežurni krivac za „nacionalističke devijacije“, tvrdeći da su se napadi na list mahom temeljili na „pisanju o socijalnim razlikama“, što i nije bilo daleko od istine. Brinc se uspio politički obraniti, možda i zahvaljujući činjenici da mu je već u travnju 1972. isticao predsjednički mandat, no za njega je u socijalističkom razdoblju bila okončana politička karijera. S druge strane, upravo se izostanak njegove smjene uklapao i u poželjnu tezu lokalnog dogmatskoj struji naklonjenog vodstva da je situacija u koprivničkoj općini tijekom 1971. ipak bila pod partijskom kontrolom.

Na kraju je za *Susrete* bilo pronađeno kompromisno rješenje, vidljivo iz odluka Komisije za idejni rad OK SKH Koprivnica, čiji je maratonski rad započeo 8. i nastavljen 14. siječnja 1972. godine.³ Tom je prilikom navedeno da je ideja o pokretanju *Susreta* „bila u biti pozitivna“ te da je „pokazala zanimanje mladih za naš samoupravni socijalistički razvoj, čime se je omladina nastojala uključiti i pozitivne tokove u društvu“, ali da je prilikom postavljanja platforme i profila lista došla do izražaja „politička i organizaciona nespремnost izdavača i redakcije“. Posljedica je bila, kako je navedeno, da je „osim pozitivnih nastojanja“ bilo i „napisa koji nisu bili u skladu s programom SKJ, već su odstupali od programa u lijevo, prema uravnilovci, ili u desno, prema nacionalizmu i separatizmu“. Kako bi dokazali da u Koprivnici ipak nije bilo većih političkih ekscesa, čime su čuvali i vlastite pozicije, članovi Komisije za idejni rad su zaključili da „nije bilo organiziranog nacionalističkog utjecaja sa strane, niti je bilo organiziranog djelovanja unutar lista na platformi nacionalizma i kontrarevolucije“.⁴

Dakle, izravnih političkih progona članova redakcije i autora *Susreta* nije bilo. Negativni je epilog jedino bila spomenuta tužbe *Glasa Podravine* protiv Slavka Fijačka, na kraju s oslobađajućom presudom, ali su svi *susretovci* još pokoju godinu, dok *Susreti* nisu pali u zaborav, a i kad je došlo do većih kadrovskih promjena u partijskim tijelima, imali problema s nepodobnošću za pojedina radna mjesta. Bizarni je podatak da je Ivan Peterlin, jedan od žešćih kritičara oportunističkog lokalnog tjednika i promotor proljećarske politike, u drugoj polovici 1980-ih godina postao glavni urednik tog lista, a da se početkom 1990-ih godina našao na udaru HDZ-ovih ideoloških „jastrebova“. Duži je niz godina u lokalnom tjedniku uredničke poslove obavljao i Duško Bodinovac. Vlado Kostjuk je već ranije bio zaposlen kao grafički urednik i

³ *Glas Podravine*, „Program aktivnosti“, bez navođenja autora, str. 2, 14. siječnja 1972. te „Nije bilo organiziranih pojava“, bez navođenja autora, str. 1-2, 21. siječnja 1972.

⁴ Isto.

fotograf u tvorničkom glasilu *Podravka*, tako ga je zadesilo samo formalno izbacivanje iz Partije, iako nije utvrđeno da se u nju ikada upisao. Kćerke visokih lokalnih dužnosnika, Katarina Gaži i Rajka Vajagić, više se nisu bavile novinarstvom.

Ratko Aleksa je, pak, nakon povratka iz vojske bio neko vrijeme zaposlen kao referent u koprivničkoj općini, iako nije saznao što tamo treba konkretno raditi, a 1974. uredio i jedini broj koprivničkog časopisa *Simetrare*, koji je, unatoč benignijem sadržaju i fenomenološkom pristupu lokalnoj zbilji, također izazvao politički skandal.⁵ Zato je posao potražio u Zagrebu, gdje je u kulturnoj rubrici središnjeg dnevnog lista *Vjesnik* potvrdio svoj talent i dočekaio mirovinu. Sveučilišnu je karijeru, kao profesor na pedagoškom odsjeku Filozofskog fakulteta u Zagrebu, ostvario i teoretičar „crvene buržoazije“ Antun Mijatović, a u Domovinskom je ratu postao i visokorangirani časnik Hrvatske vojske. Urednik u dramskom programu Televizije Zagreb postao je u Koprivnici zbog svojih „anarhističkih“ i nacionalno osviještenih ideja često napadani i osporavani Pajo Kanižaj. Njegovo se ime nalazi i na špici „Gruntovčana“, kultne i nenadmašne televizijske serije o Podravini. Kanižaj je objavio i zbirku satiričnih pjesama „I onda neš pil“, u kojoj bi u jednome stihu mogla biti i metafora „slučaja *Susreti*“: „Da te vtope v jedni žlici, to more biti samo v Koprivnici.“

⁵ Krušelj, Željko, „Razvoj omladinske štampe općine Koprivnica“, Podravski zbornik, svetak 8, str. 185, Koprivnica 1982.

6. Zaključak

Susreti su bili omladinski list koji je u Koprivnici izlazio tijekom Hrvatskog proljeća, konkretno od travnja pa do rujna iznimno burne 1971. godine, potaknut organiziranjem Devetih susreta mladih sjeverozapadne Hrvatske. Poput drugih omladinskih listova u socijalističkom razdoblju bivše jugoslavenske države, izdavač i financijer bila mu je lokalna omladinska organizacija. To je značilo da je list, koji je sebe ironično nazivao „anti-časopisom“ i „anti-revijom“, kao izraz stremljenja mlade generacije bio nekomercijalan i zasnovan na besplatnom volonterskom radu svih svojih urednika i autora, uključujući tu i već afirmirane vanjske suradnike. U listu nije moglo biti promidžbenih sadržaja, no zbog vrlo limitirane dotacije za tiskanje, koja je ograničavala i grafičke mogućnosti, to je značilo da su i *Susreti* ovisili o dobroj prodaji na kioscima i povremenim novčanim priložima čitatelja.

Inicijator i spiritus movens te omladinske tiskovine, u sva tri broja i glavni urednik, bio je Ratko Aleksa, koprivnički intelektualac iz prvoboračke obitelji, što u razdoblju ideološkog jednodomlja nije bila nimalo zanemariva činjenica. Aleksa je splotom okolnosti tijekom Praškog proljeća bio u glavnom čehoslovačkom gradu na poslijediplomskom studiju politologije. Tu je brzo shvatio bit dogmatske i staljinističke varijante komunističkog sustava, tako da je svoje reformske ideje, aktualne i u razdoblju afirmacije Hrvatskog proljeća, prenio i u redakciju *Susreta*. Uz Aleksu, list su sva tri sveska (treći je bio dvobroj) urednički i autorski obilježili Ivan Peterlin i Slavko Fijačko, dok je za inovativna grafička rješenja u maniri pop arta te izbor fotografija, vrlo duhovitih karikatura i zanimljivih ilustracija bio zaslužan Vlado Kostjuk-Čarli. Njima su se zbog svojih tekstova, koje su neki označavali i kopiranjem pornografske literature ili omalovažavanjem temeljnih moralnih normi, pridruživali Ivan Šitum, Duško Bodinovac i Ivan Bratković. Nesporno je da je njima autorska nit vodilja doista bilo svjesno i uporno provociranje lokalnog licemjerja i stalno spominjane malograđanštine.

Redakcija je samo je u prvom broju bila šire koncipirana učešćem omladinskih aktivista, dijelom bez ikakvog novinarskog iskustva. No, oštre političke kritike i pritisci lokalnih uglednika bili su takvi da su neki odmah odustajali od suradnje, dok su se drugi ograničili samo na objavu svojih literarnih radova. S druge strane, niz je afirmiranih suradnika dolazio iz drugih gradova, pogotovo Zagreba. Među njima se svojim ironičnim zapisima i pjesmama posebno isticao već afirmirani književnik Pajo Kanižaj, što je bilo i očekivano zbog njegovih podravskih korijena.

Među suradnicima se našao i povjesničar Franjo Tuđman tekstom o Stjepanu Radiću, koji se skladno uklapao u to proljećarsko ozračje, kao i medijski atraktivni fenomenolog Igor Mandić, koji je ujedno polemizirao s lokalnim *Glasom Podravine* i pojedinim podravskim piscima.

Početni je broj bio snažno orijentiran na kulturne sadržaje, tako da je s odmakom od pola stoljeća prenio često spominjano, ali tek rijetkima dostupno, Krležino „Pismo iz Koprivnice“. Važno je bilo, što je nastavljeno i u idućem broju, reafirmiranje poznatog, ali nakon rata proskribiranog, koprivničkog tiskara i nakladnika Vinka Vošickog. Izvučena je iz zaborava i korespondencija Frana Galovića, a analizirana je i podravska likovna scena, posebno tada trendovsko naivno slikarstvo, gledano iz ugla njegovog utemeljitelja Krste Hegedušića. Problematiziran je i njegov odnos s Ivanom Generalićem i drugim poznatim naivcima, a *susretovci* nisu skrivali da su njihove simpatije na strani tog uglednog akademskog slikara i profesora na Akademiji likovnih umjetnosti.

U političkim se temama uočavao snažni odmak od partijskih dogmi, ali se proljećarski duh tek naslućivao. Primjer je bilo neskrivenim nezadovoljstvom glavnog urednika što su se travanjski razgovori s predsjednicom CK SKH Savkom Dabčević-Kučar prilikom njene posjete Koprivnici odvijali iza zatvorenih vrata. Izražavalo je to sumnju u programski okvir i stvarne namjere općinskog partijskog vodstva, koje je stalno ekvilibriralo između dogmatskih i reformskih ideja.

Drugi je broj nastavio s reafirmacijom podravske kulturne baštine, ali su ipak prevladavale političke teme. Suženo je uredništvo, koje je na sve političke pritiske i osporavanja odgovaralo još većim provokacijama, nastavilo se poigravati i potiskivanom provincijalnom seksualnošću, u rasponu od erotike do koketiranja s pornografijom. *Susretovci* su uspjeli pridobiti na intervju i predsjednika Skupštine općine Stjepana Kapustu, što je ponešto smanjilo pritisak na list, ali im to nije uspjelo s generalnim direktorom Podravke Pavlom Gažijem, iako je njegova kćerka Katarina bila isprva u uredništvu, a kasnije suradnica lista.

Završni je dvobroj sve tenzije vezane uz *Susrete* doveo do vrhunca. Izašao je krajem rujna 1971., nakon Titova posjeta gradu, kad je uredništvo otvoreno stalo na proljećarsku stranu. Objavljeno je nekoliko ironičnih zapažanja i komentara koji su samo koji mjesec kasnije proglašavani nacionalističkim provokacijama, a izostala je uobičajena patetična frazeologija i naglašavanje kulta ličnosti koje je bilo uobičajeno u tekstovima oficijelnih medija o Titu. Nešto je od toga na zahtjev lokalnog partijskog vodstva bilo cenzurirano i u svakom primjerku precrtavano

crnim flomasterom. Epilog je bio i kasniji sudski proces protiv člana uredništva koji je objavio iznimno oštar i političkim kvalifikacijama protkan tekst o lokalnom tjedniku *Glas Podravine*, kojeg je proglasio „glasom gluposti“ i unitarističkim kočničarem reformskih procesa, dok je njegove novinare stavljao u kontekst netaleantiranosti, polupismenosti i mentalne lijenosti.

Iznimno kritički stav o društvenoj realnosti došao je do izražaja i u tematskom bloku koji se bavio socijalnom slikom Podravine. Uz teorijsku argumentaciju, u više je konkretnih primjera naglašavano kako je „crvena buržoazija“ zapravo već poništila revolucionarne ideale i nepovratno produbila socijalne razlike. Vrhunac je novinarske drskosti, kako je to naknadno politički tumačeno, na naslovnici toga dvobroja bio klik-klak u čijim su kuglicama bila radnička stračara i luksuzna novogradnja najmoćnijeg Koprivničanca – Pavla Gažija. Poslije toga je i samoj redakciji *Susreta*, čiji je glavni urednik žurno upućen u vojsku, bilo jasno da za daljnje izlaženje više nema realnih mogućnosti. Jasno, formalno je obrazloženje omladinske organizacije, kao izdavača kojem je politiku i proračunska sredstva izravno krojila Partija, bilo da više nema sredstava za tiskanje lista.

Susretovi urednici i autori zaradili su trajne političke etikete i godinama doživljavali svakovrsna šikaniranja. Za jedne su bili i ostali hrvatski nacionalisti, a za druge ideološki ljevičari inspirirani Praxisovom tezama o uravnilovci kao krajnje pogrešnom načinu smanjivanja socijalnih razlika. Istina je obično negdje u sredini, no važnije je od toga da su doista imali volje i nemale hrabrosti da sustavno provociraju političare, razne lokalne uglednike i lažne moraliste, često ne razmišljajući o posljedicama. Kako to obično bila, kratkoročno su bili gubitnici, a dugoročno je potvrđena većina njihovih ocjena i zapažanja o političkoj, društvenoj i kulturnoj realnosti Koprivnice i Podravine tijekom Hrvatskog proljeća.

7. Literatura

Knjige:

1. Bilandžić, Dušan. 1999. *Hrvatska moderna povijest*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.
2. Feletar, Dragutin. 1978. *Iz povijesti koprivničkog tiskarstva*. Podravka - OOUR Koprivnička tiskara. Koprivnica.
3. Najbar-Agičić, Magdalena. 2015. *Povijest novinarstva: kratki pregled*. Ibis grafika – Sveučilište Sjever. Zagreb-Koprivnica.
4. Novak, Božidar. 2005. *Hrvatsko novinarstvo u 20. stoljeću*. Golden marketing-Tehnička knjiga. Zagreb.

Zbornici:

1. Novak, Božidar. 2010. *Sedam povijesnih godina od 1965. do 1972.*, str.164-198, u *HND: prvo stoljeće*. Press data. Zagreb.

Časopisi:

1. Krušelj, Željko. 1982. *Razvoj omladinske štampe općine Koprivnica*. Podravski zbornik, svezak 8, str. 180-189. Koprivnica.

Internetski izvori:

1. Živković, Goran. *Koprivnica i Hrvatsko proljeće*, 2011. (diplomski rad na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu)
2. <http://arhinet.arhiv.hr/details>. (pristupljeno 10. 10. 2021.)
3. https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatsko_proljece (pristupljeno 10. 10. 2021.)
4. <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis> (pristupljeno 9. 10. 2021.)
5. <https://www.knjiznica-koprivnica.hr/digitalna-bastina> (pristupljeno 12. 10. 2021.)
6. <https://www.knjiznica-koprivnica.hr/katalog/knjiga/> (pristupljeno 13. 10. 2021.)

Arhive tiskovina:

1. Muzej grada Koprivnice (*Susreti, Feferon, Podravka, Glas Podravine*)
2. Metelwin (e-časopisi) - <https://library.foi.hr/lib/booksearch.php>

8. Popis slika

Slika 3.1. prikazuje tekst u *Omladinskom tjedniku* – izvanredni broj, 1971. (pristupljeno dana 9. 10. 2021. u 14:00)

Slika 3.4.1. prikazuje naslovnu stranu *Studentskog lista*, 23. studenog 1971., brojevi 23, 24., 25. (pristupljeno dana 9. 10. 2021. u 15:00)

Slika 4.1.1. prikazuje naslovnice sva tri sveska *Susreta* iz travnja, lipnja i rujna 1971. (pristupljeno 9. 10. 2021. u 15:30)

Slika 4.2.1. prikazuje stranicu iz broja 2 *Susreta*, lipanj 1971. (pristupljeno 9. 10. 2021. u 16:30)

Slika 4.3.1. prikazuje tekst “Horvatske domovine” i „Internacionale“ u dvobroju 3-4 *Susreta*, rujna 1971. (pristupljeno 9.10. 2021. u 16:45)